

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

1. НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД ТА ЕТИЧНА КУЛЬТУРА НАУКОВЦЯ

2. ФІЛОСОФСЬКА ГНОСЕОЛОГІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Третій (доктор філософії)</i>
Галузь знань	<i>Для всіх галузей знань</i>
Спеціальність	<i>Для всіх спеціальностей</i>
Освітня програма	<i>Для всіх освітніх програм</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)/очна(вечірня)/дистанційна/змішана</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, осінній та весняний семестри</i>
Обсяг дисципліни	Освітній компонент 1: 2 кредити ЕКТС / 60 год.: <i>(13 год. – лекції, 13 год. – семінарські заняття, 34 год. – СРС)</i> Освітній компонент 2: 4 кредити ЕКТС / 120 год. <i>(18 год. – лекції, 36 год. – семінарські заняття, 66 год. – СРС)</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Освітній компонент 1: <i>Залік, МКР, поточний контроль</i> Освітній компонент 2: <i>Екзамен, реферат</i>
Розклад занять	https://aspirantura.kpi.ua/?p=3443
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Освітній компонент 1: <i>Лектор: доктор філософських наук, доцент, Муратова Ірина Анатоліївна, Моб.: +380661296062; e-mail: muratova1041@gmail.com</i> <i>Семінарські: https://fsp.kpi.ua/ua/department/philosophy/</i> Освітній компонент 2: <i>Лектор: доктор філософських наук, професор Рубанець Олександра Михайлівна, rubanets@gmail.com</i> <i>Семінарські заняття: доктор філософських наук, професор Рубанець Олександра Михайлівна, rubanets@gmail.com</i> <i>кандидат філософських наук, доцент Балакірова Світлана Юріївна, 84sb@ukr.net</i> <i>кандидат філософських наук, доцент Руденко Тамара Петрівна</i>
Розміщення курсу	Посилання на дистанційний ресурс Google classroom: https://classroom.google.com/c/MTQ3MDAyMDg3ODkx?cjc=3z5o5oo

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предмет навчальної дисципліни – фундаментальні філософські знання про світоглядні та етичні засади науково-дослідницької та освітньо-викладацької діяльності, що визначають постать науковця, його світоглядні орієнтири та етичну культуру в умовах розбудови інноваційної системи України в контексті міжнародного співробітництва; основних концепцій, що виявляють сутність та особливості виробництва знання в науці, характерні для сучасного етапу її розвитку, сучасних пізнавальних процесів, розкривають розвиток методології як складника сучасної науки, надають базові філософські знання про природу

наукової та науково-технічної творчості, розкривають роль науки як ядра національної інноваційної системи та виявляють вплив науки на раціональність у суспільстві та розвиток сучасних суспільних стратегій.

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

загальних компетентностей (ЗК):

ЗК 1 Здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових і складних ідей, переосмислювати наявне та створювати нове цілісне знання та/або професійну практику, розв'язувати значущі наукові та інші проблеми.

ЗК 2 Здатність використовувати у професійній діяльності сучасні знання з різних наук, у тому числі міждисциплінарного характеру.

ЗК 7 Здатність забезпечувати безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших.

ЗК 9 Здатність використовувати адекватні методи ефективної взаємодії з представниками різних груп (професійних, соціальних, культурних).

ЗК 10 Здатність працювати в команді, мотивувати інших у досягненні поставленої мети, формувати позитивні відношення з колегами.

ЗК 11 Здатність спілкуватися з рівними собі, науковою спільнотою та широкою громадськістю (в діалозі) в галузі своєї спеціалізації (в широких межах).

фахових компетентностей (ФК):

ФК 1 Здатність самостійно здійснювати науково-дослідну та науково-педагогічну діяльність у галузі прикладної фізики з використанням новітніх наукових теорій, методів та інноваційних технологій

ФК 5 Здатність планувати, організовувати роботу дослідницьких колективів, керувати проектами, включаючи власні дослідження, з метою отримання новітніх знань та переосмислення наявних.

ФК 7 Здатність здійснювати діяльність, пов'язану з керівництвом діями окремих співробітників та соціальною відповідальністю у професійній діяльності, надавати допомогу підлеглим.

Після засвоєння навчальної дисципліни аспіранти мають продемонструвати такі *програмні результати навчання (ПРН):*

ПРН 1 Системні знання у фізиці та інших природничих науках, включаючи оволодіння методами наукового дослідження при здійсненні професійної діяльності.

ПРН 2 Системні знання поглибленого рівня в галузі прикладної фізики, наукомістких технологій, нових речовин і матеріалів, методів дослідження їх властивостей, зокрема, знання сучасних досягнень та інноваційних прикладних рішень, в тому числі на стику різних галузей наук.

ПРН 3 Знання методики проведення теоретичних та експериментальних досліджень, основоположних принципів системного та синергетичного аналізу, розуміння моделей та методів моделювання в прикладній фізиці.

ПРН 4 Знання загальних засад функціонування сучасної науки, основ методології наукового дослідження, його принципів, структурних елементів, мети, завдання, об'єкту, предмету, способів оприлюднення та впровадження результатів.

ПРН 5 Знання організації і методики проведення наукових досліджень, практики здійснення наукової діяльності, управління інноваційними проектами, у тому числі за ризико-орієнтованими підходами.

ПРН 7 Знання комплексу соціогуманітарних дисциплін, норм наукової етики, законодавства у галузі інтелектуальної власності, відповідальності за професійні рішення, у тому числі у правовому, соціальному й екологічному контексті

ПРН 8 Здатність розробляти плани та проводити усі види занять у вищому навчальному закладі.

ПРН 11 Вміння розширення меж і переосмислення наявного теоретичного знання й професійних практик, здатності сприймати, розробляти, застосовувати і адаптувати основний процес дослідження з науковою повнотою і цілісністю.

ПРН 12 Вміння обирати теоретичні й експериментальні методи дослідження, відповідні методи системного і синергетичного аналізу, застосовувати моделі та методи моделювання та інноваційні підходи для розв'язання складних завдань і проблем в науково-дослідній та/або інноваційних сферах.

ПРН 17 Вміння ефективно взаємодіяти в професійному середовищі й соціумі в цілому, результативно, науково і професійно працювати над новими ідеями як індивідуально, так і як член творчої команди.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна є основою підготовки докторів філософії, тому передбачає освітньо-наукову підготовку першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня студентів закладу вищої освіти з філософії, підсумовуючи та узагальнюючи її. Дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує відповідно до свого предмету спеціальні знання з інших освітніх і наукових галузей. Їй передують загальноосвітні дисципліни з блоку філософських, історичних, психологічних, педагогічних, правових та інших навчальних дисциплін.

Постреквізитами є дисципліна «Організація науково-інноваційної діяльності» та педагогічна практика аспірантів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Освітній компонент 1. НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД ТА ЕТИЧНА КУЛЬТУРА НАУКОВЦЯ

Тема 1. Генезис науки і філософське обґрунтування наукового світогляду.

Тема 2. Наука як цілісний феномен і загальнонаукова філософська концепція наукового світогляду.

Тема 3. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів.

Тема 4. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси.

Тема 5. Етика – філософська наука про мораль у співвідношенні з науковою і професійною етикою.

Тема 6. Норми і принципи наукової етики, законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.

Тема 7. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково-інноваційній діяльності.

Освітній компонент 2. ФІЛОСОФСЬКА ГНОСЕОЛОГІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

Розділ 1. Філософська гносеологія та епістемологія: основні складники та етапи розвитку

Тема 1. Основні теорії, ідеї та напрями класичної гносеології

Тема 2. Від класичної гносеології – до сучасної філософської гносеології та епістемології

Тема 3. Комунікативний поворот у сучасній гносеології та епістемології

Тема 4. Лінгвістичний поворот у дослідженні пізнавальних процесів

Тема 5. Соціологічний поворот у дослідженні пізнавальних процесів

Тема 6. Інформаційний складник сучасної філософської гносеології та епістемології

Розділ 2. Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці

Тема 7. Сучасні трансформації образу пізнання

Тема 8. Проблема онтології та метафізики в сучасній науці

Тема 9. Епістемологічний вимір сучасної науки

Тема 10. Веретистські основи пізнавальної діяльності. Проблема істини в науці

Тема 11. Епістемологічна активність вченого у сфері знання

Тема 12. Методологічна активність вченого

Тема 13. Науковий текст

Тема 14. Специфіка технічного і технологічного знання. Наукова і науково-технічна творчість

Тема 15. Когнітивні особливості наукової та науково-технічної творчості

Тема 16. Знання та інформація

Тема 17. Інформаційний складник наукового дослідження

Тема 18. Когнітивно-комунікативний складник проектної діяльності

Розділ 3. Філософсько-антропологічні і когнітивні основи пізнавальної діяльності

Тема 19. Перцептивна інформація

Тема 20. Чуттєве пізнання

Тема 21. Основні підходи до формування сприйняття

Тема 22. Когнітивне сприйняття та його особливості

Тема 23. Діалектика чуттєвого та раціонального

Тема 24. Когнітивна наука та філософія про пізнавальну діяльність

Тема 25. Особливості обробки інформації людиною

Тема 26. Когнітивні пізнавальні здатності

Тема 27. Філософські засади дослідження мислення

Тема 28. Суб'єктний складник мислення

- Тема 29. Когнітивні аспекти мислення
- Тема 30. Мислення та інформація
- Тема 31. Наукове мислення
- Тема 32. Технічне мислення та його особливості
- Тема 33. Візуальне мислення
- Тема 34. Аналітичне мислення
- Тема 35. Інтуїція та її особливості

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література, яку треба використовувати для опанування дисципліни, опрацьовується самостійно для підготовки до семінарських занять і в умовах дистанційного навчання. Для виконання модульних контрольних робіт, підготовки доповідей, презентацій, написання есе за результатами самостійної роботи пропонується використовувати також додаткову літературу та інтернет-ресурси.

Освітній компонент 1. НАУКОВИЙ СВИТОГЛЯД ТА ЕТИЧНА КУЛЬТУРА НАУКОВЦЯ

Базова література:

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. § 1. Світогляд людини, його суть, структура та історичні типи http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/01H1R1_1.htm
2. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник. — К.: Логос, 2009. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr-bil-kom.htm>
3. Етичний кодекс ученого України // Україна. Наука і культура. — 2009. — Вип 35. — С. 19-23. — URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/37062> .
4. Кодекс наукової етики // Наука та наукознавство. — 2005. — № 3. — С. 31-37.
5. Кодекс честі Національного технічного університету України — КПІ. — Назва з екрану. — URL: <http://kpi.ua/code>.
6. Малахов В.А. Етика спілкування: Навч. посібник / В.Малахов. — К. : Либідь, 2006. — 400 с. URL: http://freelib.in.ua/blog/viktor_malakhov_etika/1-0-6
7. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібн. — 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Либідь, 2000. 384 с.
8. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). — Назва з екрану. — URL: <http://www.saiup.org>
9. Ревчун Б. Г. Науково-технічний прогрес : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Б. Г. Ревчун. — Кіровоград : КДТУ, 2013. — 134 с.
10. Тараненко О. Науково-технічна революція : навч. посібн. для дистанційного навчання «Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». К. : Університет «Україна», 2015. 301 с. http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4889/4/istor_typy_svitogl.pdf
11. Фіцула М.М. Формування наукового світогляду https://pidru4niki.com/1220041135023/pedagogika/formuvannya_naukovogo_svitoglyadu // Фіцула М.М. Педагогіка. Київ: Видавничий центр «Академія». 2009. 528 с. <https://pidru4niki.com/1613030534943/pedagogika/pedagogika>
12. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г.Ф. Хоружий. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. — 320 с.
13. Історія науки і техніки [Електронний ресурс] : навчальний посібник для іноземних студентів / С. О. Костишева, С. Ю. Боева, Л. Р. Ігнатова, І. К. Лебедев, НТУУ «КПІ». — Електронні текстові дані (1файл: 11,44 Мбайт). — Київ : НТУУ «КПІ», 2015. — 320 с. — URI: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/20997>

Додаткова література:

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки// Сучасна зарубіжна філософія. К.. 1996. — С. 360 – 421.
2. Арцишевський Р. А. Історичні типи світогляду // Арцишевський Р. А. Духовне осягнення дійсності. — Луцьк: ПФ «Смарагд», 2011. — С. 153-236.
3. Бевз Т. Науковий світогляд — методологічна основа творчості Володимира Вернадського <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2013-08-1/svitoglyad-2013-1-5-bevz.pdf>
4. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Бек У. — М. : Прогресс-Традиция, 2000. — 384 с.
5. Бернал Дж. Развитие науки в истории общества (https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_nauki/nauka_v_istorii_obshestva/51-1-0-4241).
6. Вернадский В.И. Очерки по истории современного научного мировоззрения // Вернадский В.И. Труды по истории науки / Отв. ред. Ф.Т. Яншина, С.Н. Жидовинов. — М.: Наука, 2002 (Библиотека трудов академика В.И. Вернадского). — С. 47-165).

7. Гайдено П. П. Эволюция понятия науки (становление и развитие первых научных программ). – М.: Наука, 1980. – 568 с.
8. Гончаренко С.У. Етика науки та етичний кодекс ученого // Шлях освіти. – К. – 2011.— № 3. <http://umo.edu.ua/vchena-rada---etichnij-koeks-uchenogho>
9. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. Пер. з нім., приміти та післямова Анатолія Ермоленка. – К.: Лібра, 2003. – 248 с.
10. Дайсон, Фримен. Еретические мысли о науке и обществе / Фримен Дайсон. - [Б. м.] : [б. в.], 2009. – 72 с.
11. Ермоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. Монографія. – К.: Лібра, 2010. – 416 с.
12. Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду / Микола Зубков // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2017 – № 869. – С. 109-114. <http://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-869-2017/naukovi-revoluciyi-yak-zminyvannya-svitoglyadu>
13. Кисельов М.М. Етика та наука: сфери перетину // Наука. Релігія. Суспільство. – 2012. – № 2. – С. 30-39. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86826/05-Kiselev.pdf?sequence=1>
14. Кун Т. Структура научных революций. URL: <http://www.biometrica.tomsk.ru/Kuhn.pdf>
15. Кушнерик В.В. Вплив глобалізації на розвиток науково-технічної революції // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №8 (134). – С. 30-34.
16. Лозова В. І. Етика науковця / В. І. Лозова // Педагогіка та психологія. - 2011. - Вип. 40(2). - С. 47-51. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2011_40\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2011_40(2)_10).
17. Маєр-Абіх К.М. Повстання на захист природи. Від довкілля до спільноті / Маєр-Абіх К.М. – К. : Лібра, 2004. – 196 с.
18. Малахов В. Етичний кодекс ученого: аксіологія і прагматика / В. Малахов // Вісник Національної академії наук України. – 2009. – № 5. – С. 12-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2009_5_2.
19. Мироззрение / Т. И. Ойзерман. И. И. Жбанкова. Л. А. Мясникова // Центр гуманитарных технологий. Ответственный редактор: А. В. Агеев. Последняя редакция: 22.09.2020. URL: <https://gtmarket.ru/concepts/7105>
20. Наука і молодь в Україні XXI століття / [Ю.Л. Мосенкіс, М.А. Болобан, П.М. Грабовий та ін.]. – К.; Умань: ПП Жовтий, 2010. – С. 150–202. Йонас Г. Принцип відповідальності у пошуках етики для техногенної цивілізації. - К.: 2001 - 400 с.
21. Нормы научной этики (приняты Сенатом Общества Макса Планка 24 ноября 2000 г.) / пер. В. Тереховой. – URL: <http://www.sbras.ru/HBC/2002/n04-05/f17.html>.
22. Поппер К. Тексти за посиланням: <https://evolkov.net/PopperK/>
23. Сидоренко Л.І. Етика науки. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/etik-sidorenko.html>
24. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. К.: 2002. - 150 с.
25. Сноу Ч.П. Две культуры и научная революция / Чарльз Перси Сноу, Портреты и размышления, М.: Прогресс, 1985. – С. 195-226. URL: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/ECCE/SNOW/TWOCULT.HTM>
26. Хорган, Джон. Конец науки. Взгляд на ограниченность знания на закате Века Науки: пер. с англ. / Джон Хорган. - СПб. : Амфора, 2001. - 479 с.
27. Етика науки: учебно-методическое пособие для аспирантов /Т. В. Мишаткина, Я. С. Яскевич, В. С. Вязовкин. – Минск, 2002. – 58 с.
28. Шевчук С. Ф. Світогляд як результат взаємодії науки з іншими елементами духовного життя суспільства http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/7987/1/ZOO_2016_162-165.pdf
29. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». – Назва з екрану. – URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf

Освітній компонент 2. ФІЛОСОФСЬКА ГНОСЕОЛОГІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

Базова:

1. Рубанець О.М. Теорія пізнання та способи обробки інформації : комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 66 с. / Електронне мережне навчальне видання. Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 3 від 25.06.2018 р.) за поданням Вченої ради факультету соціології і права (протокол № X від DD.MM.YYYY р.). // Навчальний посібник.
2. Рубанець О.М. Філософські проблеми наукового пізнання / Рубанець О.М. - Суми: Університетська книга, 2013. - 229 с.
3. Добронравова І.С. Новітня західна філософія науки : підруч. для вищих навч. закл. / Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. - К., 2008. - 216 с.

4. Епістемологія як філософська теорія знання / В. Л. Петрушенко; Держ. ун-т "Львів. політехніка". - Л., 2000. - 296 с.

Додаткова:

1. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень: Монографія / Рубанець О.М. - К., Вид. ПАРАПАН, 2006. – 420 с.
2. Билецкий И.П. Познание и действительность / И.П. Билецкий. – Харьков : Альфа, 1999. – 57 с.
3. Добронравова Ірина. Практична філософія науки : збірка наукових праць / Ірина Добронравова. - Суми: Університетська книга, 2017. - 352 с.
4. Загрібельна О.Т. Інженерне пізнання як діяльність / Загрібельна О.Т. - 1999. - 300 с.
5. Комар Олена. Постнекласична епістемологія: нові тенденції / Олена Комар // Людина в складному світі / за ред. Н.В. Кочубей, М.О. Нестерової. Суми: Університетська книга, 2017. – С. 230 -248.
6. Конверский А.Е. Теория и ее обоснование / Конверский А.Е. - К.: 2000. - 179 с.
7. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая / Лекторский В.А. - М.: Эдиториал УРСС, 2001. - 256 с.
8. Лук'янець В.С. Сучасний науковий дискурс.: Оновлення методологічної культури / Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадівська Л.В. – К., 2000. – 304 с.
9. Людина: мислення і реальність / упоряд.: В. С. Крисаченко,; Ін-т філос. НАН України. - К.; Луцьк, 2001. - 219 с.
10. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання / Марчук М.Г. - Чернівці: Рута, 2001. - 319 с.
11. Мелашенко О. М. Онтологічні прояви науково-технічної творчості (соціально-філософський аспект) : дис. ... канд. філософ. наук. : 09.00.03 - О. М. Мелашенко. - К., 2011.
12. Мелков Ю. А. Человеческая мерность постнеклассической науки : Монография / Ю. А. Мелков. – К. : Изд. ПАРАПАН, 2014. – 254 с.
13. Меркулов И.П. Когнитивные способности / Меркулов И.П. – М.: ИФРАН, 2005. – 182 с.
14. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон. – М. : АСТ Москва, 2006. – 880 с.
15. Метельова Т. Концепт "творчої уяви" / Т. Метельова // Філософ. думка. - 2006. - № 6. - С. 11-21.
16. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования / Л.А. Микешина. - М., 2005. - С. 155-160.
17. Морен Э. Метод. Природа природы. М.: «Прогресс – Традиция» - 2005. - 464 с.
18. Найссер У. Познание и реальность / Найссер У. / Пер. с англ. В.В. Лучкова. Вступит. ст. и общ. ред. Б.М. Величковского. – М.: Прогресс, 1981. – 230 с.
19. Никифоров А.Л. Философия науки: история и методология. М., 1998.
20. Онтология и эпистемология синергетики. М.: ИФ РАН, 1997. - 159 с.
21. Рассел Б. Человеческое познание. Его сфера и границы / Б. Рассел – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. – 560 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Освітній компонент 1. НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД ТА ЕТИЧНА КУЛЬТУРА НАУКОВЦЯ:

Лекція 1. Генезис науки і філософське обґрунтування наукового світогляду

Заплановано: Поняття світогляду, різні способи визначення та критерії типізації. Історичні форми світогляду. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.

Тема самостійної роботи: Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих наук

Рекомендовано: 1, 9, 11, 13

Семінарське заняття 1. Світоглядні засади генезису науки. Виникнення і становлення теоретичного знання із донаукової свідомості.

Лекція 2. Наука як цілісний феномен і загальнонаукова філософська концепція наукового світогляду.

Заплановано: Поняття науки і різноманітність форм її існування (як системи знання, виду діяльності, соціальної системи інститутів, форми культури тощо). Критерії науковості: псевдонаука і антинаука, протонаука і наука. Проблема єдності наук. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.

Тема самостійної роботи: Наука як продуктивна сила суспільства і соціокультурний феномен.

Рекомендовано: 2, 9, 10, 13

Семінарське заняття 2. Наука як цілісний феномен і форми існування науки в суспільстві.

Лекція 3. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів.

Заплановано: Дисциплінарна і галузева організація науки, спеціалізація науковців і професіоналізація наукової діяльності. Філософія в системі наук. Наукове світорозуміння і Маніфест Віденського гуртка. Проблеми застосування наукового знання в різних предметних областях та інженерній діяльності, критичного осмислення способів розв'язання науково-дослідних та інноваційних проблем.

Тема самостійної роботи: Розширення меж і переосмислення наявного теоретичного знання, наукових досягнень і професійних практик у XX-XI століттях.

Рекомендовано: 2, 9, 10, 13

Семінарське заняття 3. Філософія і наука. Науковий світогляд: особливості та підходи до визначення

Лекція 4. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси.

Заплановано: Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу. Спадкоємність і зміни, еволюція і революція, традиції та новації в розвитку науки. Наукові революції в історії пізнання. Моделі динаміки науки в постпозитивізмі. Роль наукового світогляду в розв'язанні значущих соціально-економічних, культурно-історичних, етичних, екологічних, інноваційних та інших проблем сучасності.

Тема самостійної роботи: Світоглядні та філософські засади прогнозування як загальних тенденцій науково-технічного розвитку, так і в фаховій області.

Рекомендовано: 2, 9, 10, 13

Семінарське заняття 4. Філософське осмислення закономірностей розвитку науки та її ролі у суспільстві.

Лекція 5. Етика – філософська наука про мораль у співвідношенні з науковою і професійною етикою.

Заплановано: Практична філософія про мораль як соціальний феномен. Генеза, структура та функції моралі. Історія взаємостосунків науки та етики. Причини виникнення морально-етичних проблем в науці: історія і сучасність. Зміст понять «наукова етика» і «професійна етика».

Тема самостійної роботи: Кодекси наукової етики: основні принципи і положення, імператив дотримання.

Рекомендовано: 3, 4, 5, 7

Семінарське заняття 5. Етика – філософська наука про мораль. Етика і наука.

Лекція 6. Норми і принципи наукової етики, законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.

Заплановано: Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. Морально-етичні проблеми в сучасному науковому дослідженні та інноваційній діяльності. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.

Тема самостійної роботи: Етичні норми і критерії обрання методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів для розв'язання сучасних складних задач в науково-дослідній та/або інноваційних сферах.

Рекомендовано: 3, 4, 5, 7

Семінарське заняття 6. Наукова етика та етична культура науковця.

Лекція 7. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково-інноваційній діяльності.

Професійна етика і відповідальність вченого. Академічна культура і доброчесність. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. Норми комунікації у науковому співтоваристві. Розвиток і лідерство науковця.

Тема самостійної роботи: Етичні засади ефективної взаємодії в професійному середовищі, науковому співтоваристві й соціумі в цілому та/або результативної праці науковця індивідуально і як члена команди в міжнародному контексті.

Рекомендовано: 3, 4, 5, 7, 8, 12

Семінарське заняття 7. Етика науки у системі професійної етики і комунікації

Лекційні заняття

Лекція 1. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія. Особливості пізнавальних процесів.

1. Особливості розгляду пізнавального відношення у класичній та некласичній філософії. Основні напрями та принципи.
2. Комунікативний та лінгвістичний поворот у розвитку епістемології.
3. Структурні особливості пізнавального відношення в сучасній теорії пізнання.
4. Пізнання та обробка інформації. Класифікація видів інформації.
5. Рівні обробки інформації в інформаційному суспільстві.

Лекція 2. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

1. Особливості наукового пізнання та його рівні. Сучасні форми виробництва знання в науці.
2. Наукове мислення та його види.
3. Види інформації в науковому дослідженні та способи її обробки. Місце та роль наукової інформації у розвитку сучасної науки.
4. Особливості та види наукової та науково-технічної інформації та її значення для розвитку науки, наукових досліджень і суспільства.

Лекція 3. Філософські проблеми дослідження пізнання. Епістемологія та філософія науки.

1. Онтологія у філософії та науці. Науковий реалізм.
2. Метафізика та антиметафізика у філософії науки.
3. Феноменологічні дослідження пізнавальної діяльності.
4. Герменевтика в науці. Пізнання та розуміння.

Лекція 4. Відношення наукового мислення та знання до реальності

1. Особливості відношення наукового мислення та знання до реальності з точки зору класичної, некласичної та постнекласичної раціональності.
2. Роль мови у відношенні знання та мислення до реальності. Лінгвістичний поворот у сучасній науці. Текст, дискурс, нарратив і гранднарратив.
3. Проблеми референції.
4. Комунікативний поворот у теорії пізнання.

Лекція 5. Чуттєве пізнання та обробка інформації

1. Онтологічні основи обробки інформації у чуттєвому пізнанні. Первинна і вторинна інформація. Дискретна та іконічна інформація.
2. Візуальна інформація. Візуальна обробка текстової інформації.
3. Сприйняття та обробка інформації. Когнітивне сприйняття.

Лекція 6. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості

1. Розвиток технічного мислення як творчого мислення.
2. Когнітивні особливості наукової та науково-технічної творчості.
3. Розвиток когнітивних пізнавальних здатностей.
4. Особливості когнітивної активності науковців у сфері знання.

Лекція 7. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною

1. Основні положення когнітивної філософії про людський вимір пізнавальних процесів.
2. Поняття когнітивної інформації та основні підходи до вивчення її специфікації та обробки.
3. Когнітивна інформація та область ідентифікації системи.
4. Роль ментальних і соціальних репрезентацій.
5. Когнітивні схеми, ментальні стереотипи.

Лекція 8. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності

1. Проектна організація наукових досліджень та особливості колективного суб'єкта в умовах проектної діяльності.
2. Суб'єктний складник мислення. Психологічний, екзистенціальний, феноменологічний і сучасні когнітивні підходи до мислення.
3. Комунікативні взаємодії у знаннєвому середовищі. Когнітивна комунікація. Співвідношення індивідуальної та групової когніції.
4. Інтелектуальні ресурси. Метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності. Стрес-менеджмент.

Лекція 9. Некласична гносеологія та епістемологія. Роль інформаційного складника в пізнавальному відношенні.

1. Цільовий, праксеологічний та аксіологічний підходи до вилучення інформації.

2. Роль суб'єктного складника у вилученні та обробці інформації.
3. Репрезентативізм, конструктивізм, феноменалізм.
4. Значення проблеми розуміння.
5. Транзитивне рефлексивне відношення. Співвідношенні цілі - цінності.
6. Когнітивні технології обробки інформації.

Семінарські заняття

Семінарське заняття 1: Теорія пізнання: класика та сучасність

Теорія пізнання: класична та некласична. Принцип пізнаваності світу. Скептицизм. Априоризм. Трансценденталізм. Еволюція предмета теорії пізнання та епістемології. Комунікативний підхід. Лінгвістичний підхід. Теорія пізнання у сучасному суспільному інтер'єрі. Виробництво знання і сучасна наука. Людиновимірність суспільних процесів і практик. Зростання значення людського складника та розвитку можливостей людського пізнання на сучасному етапі розвитку суспільства.

Семінарське заняття 2. Пізнавальне відношення, його структура та особливості

Пізнавальне відношення та його структура. Пізнавальне відношення як вид суб'єкт-об'єктної взаємодії. Структура пізнавального відношення. Методологічне значення гносеологічного підходу. Поняття суб'єкта. Одиначний, колективний і всезагальний суб'єкт. Присутність всезагального суб'єкта в пізнавальній діяльності одиночного та колективного суб'єктів.

Об'єкт, види об'єктів. Співвідношення системи (природної, соціальної, технічної), що досліджується, та об'єкта. Взаємозв'язок об'єкта і методів дослідження.

Засоби пізнання. Класична, некласична та постнекласична раціональність про роль засобів пізнання.

Семінарське заняття 3. Наукове пізнання та наукове мислення

Основні риси наукового мислення. Об'єктивність, системність, логічна доказовість, обґрунтованість. Значення нарративності, мультимедійності та інтерсуб'єктивності для розвитку сучасного наукового мислення.

Емпіричне і теоретичне мислення. Структура емпіричного мислення. Основні форми теоретичного мислення. Взаємозв'язок емпіричного і теоретичного мислення. Емпіризм, раціоналізм, індуктивізм і контріндуктивізм.

Наукове мислення та наукове знання. Когнітивні структури наукового мислення. Явне і неявне мислення. Роль неявного мислення в еволюції науки. Декларативне і процедурне мислення. Об'єктивне та особистісне мислення. Онтологізм. Аксиологізм. Ціннісний складник наукового мислення. Взаємозв'язок цінностей і соціальної позиції вченого. Українські цінності. Загальнолюдські цінності.

Семінарське заняття 4. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості

Технічне мислення як вид наукової діяльності. Роль наукового складника, абстракції та ідеалізації в технічному мисленні. Роль технічного мислення у формуванні поточної, морфологічної та функціональної схем технічного об'єкта. Технічне мислення і науково-технічна творчість. Технічне мислення: значення винаходів. Технічна схема, технічна ідея.

Конструктивність технічного мислення. Конструктивність і конструктивізм. Проблема конструктивізму у сучасній філософії. Радикальний і соціальний конструктивізм. Роль соціального складника в конструктивності технічного мислення. Значення суспільних потреб у розвитку технічного знання й технічної творчості. Технічне мислення та раціональність. Інструменталізм. Пошуки нових інструментів перетворення дійсності.

Людина, техніка, технологія. Функціональний підхід. Технічні системи та функції. Інженерний підхід до створення нових функцій. Технічне мислення та проектування. Значення соціальної функціональності у розвитку сучасного проектування.

Семінарське заняття 5. Відношення наукового мислення та знання до реальності

Гносеологічне відношення та його характеристики. Поняття істини, види істини та основні теорії істини. Образ, копія, ідеал, прототип. Онтологізм і науковий реалізм у відношенні наукового мислення та знання до реальності. Істинність основних форм емпіричного й теоретичного знання. Проблема істини у постнекласичній науці. Некласична теорія пізнання про відношення знання до реальності. Значення мови у встановленні відношення до реальності. Референція

Семінарське заняття 6. Чуттєве пізнання та обробка інформації

Онтологічні основи обробки чуттєвої інформації. Первинна та вторинна інформація. Дискретна та іконічна інформація. Візуальна обробка текстової інформації. Сприйняття та обробка інформації. Когнітивне сприйняття.

Семінарське заняття 7. Суб'єктний складник мислення

Практичне заняття:

Мислення як процес і результат. Продуктивність мислення. Суб'єкт, суб'єктність, авторство. Психологічний, екзистенціальний, феноменологічний і сучасні когнітивні підходи до мислення. Метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності. Стрес-менеджмент.

Семінарське заняття 8. Види мислення

Наукове мислення та його характеристики. Теоретичне мислення. Аналітичне мислення. Декларативне і процедурне мислення. Образне та візуальне мислення. Розвиток візуальної культури.

Семінарське заняття 9. Епістемологічний складник наукового мислення. Основні форми знання

Гносеологічний та епістемологічний складники мислення. Роль епістемологічного складника мислення у пізнанні об'єкта. Постановка проблем. Формулювання ідей. Розробка концепції. Робота з існуючими в науці та створення нових форм емпіричного й теоретичного знання.

Семінарське заняття 10. Некласична гносеологія та епістемологія

Основні складники неklasичної гносеології та епістемології. Онтологія у філософії та науці. Проблема метафізики в сучасній філософії науки. Лінгвістичний поворот у науці. Розвиток наукового дискурсу. Дискурс, нарратив і гранднарратив. Текст і його інтерпретація. Науковий текст. Внутрішні та зовнішні передумови наукового пізнання.

Семінарське заняття 11. Методологічний складник наукового пізнання

Методологічна регуляція наукового пізнання. Рівні методології. Філософські методи та їх загальна характеристика. Загальнонаукові методи. Методолого-методичний складник наукового дослідження. Концептуальні основи філософської та загальнонаукової методології. Синергетичний підхід як трансдисциплінарна парадигма сучасної науки. Складне та нелінійне мислення.

Семінарське заняття 12. Когнітивна філософія та сучасна наука

Концептуальні засади когнітивної філософії. Когнітивізм і коннекціонізм про мислення та пізнання. Вчення про натуралізований розум. Обчислювальний, інформаційний, мерепжевий, гетерофеноменологічний і динамічний підходи до мислення. репрезентативізм. Тілесний підхід. Когнітивістика. Когнітивні технології обробки текстів.

Семінарське заняття 13. Пізнавально-комунікативний складник проектної діяльності

Проектна організація наукових досліджень та особливості колективного суб'єкта в умовах проектної діяльності. Сумісна пізнавальна діяльність. Співвідношення індивідуальної та групової когніції. Комунікативні взаємодії у знанневому середовищі. Когнітивна комунікація. Формування команди: роль раціонального й чуттєвого складника та проблема ідентичності.

Семінарське заняття 14. Обробка інформації людиною

Роль досвіду та ментальних репрезентацій в обробці інформації. Поняття когнітивної інформації. Когнітивна інформація та область ідентифікації. Когнітивні пізнавальні здатності. Когнітивна еволюція. Когнітивні та метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.

Семінарське заняття 15. Інтелектуальні ресурси

Проблема продуктивності наукових досліджень та особливості колективного суб'єкта в умовах проектної діяльності. Ресурсний підхід. Види ресурсів. Інтелектуальні та когнітивні ресурси. Суб'єктний складник мислення. Психологічний, екзистенціальний, феноменологічний і сучасні когнітивні підходи до мислення. Комунікативні взаємодії у знанневому середовищі. Когнітивна комунікація. Співвідношення індивідуальної та групової когніції. Інтелектуальні ресурси. Метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.

Семінарське заняття 16. Інформація та пізнавальні процеси в інформаційному суспільстві

Види інформації. Рівні обробки інформації. Інформаційна діяльність в інформаційній сфері. Інформаційні продукти в інформаційному просторі. Роль інформації в інформаційному суспільстві. Зв'язок інформації з об'єктом. Інформація, меатеріалізація, об'єктивація. Інформаційні революції. Проблеми інформаційної безпеки в контексті інфоглобалізації.

Семінарське заняття 17. Вилучення інформації

Цільовий, праксеологічний та аксіологічний підходи до вилучення інформації. Роль суб'єктного складника у вилученні та обробці інформації. Репрезентативізм, конструктивізм, феноменалізм. Значення проблеми розуміння. Транзитивне рефлексивне відношення. Співвідношенні цілі - цінності. Когнітивні технології обробки інформації. Суб'єктний підхід до обробки інформації на основі цінностей. Види цінностей. Обробка інформації та інтерпретація. Роль вербального та ціннісного в інтерпретації. Зв'язок інтерпретації з когнітивною областю ідентифікації системи. Мислення як обробка інформації. Види інформації та види мислення. Дискретна та іконічна інформація. Первинна та вторинна інформація. Матеріалізація, об'єктивація, інтерпретація.

Цілісність і фрагментарність інформації. Інформація, що знаходиться у фокусі уваги та визначає смислову структуру повідомлення. Об'єктивована та необ'єктивована інформація. Вилучення інформацій з її об'єктивованих форм. Явна та неявна інформація. Мислення як опрацювання інформації.

Семінарське заняття 18. Інформаційний складник наукового дослідження

Зняття інформації з об'єкта. Формування інформаційної бази дослідження. Візуальна інформація в науковій діяльності. Текстова інформація. Формування теоретичної та джерельної бази дослідження. Інформаційні потоки та обробка інформації. Наука як інформаційна система. Наука в інформаційному суспільстві.

Платформа дистанційного навчання:

Для підвищення ефективності комунікації та можливостей дистанційної роботи, кращого засвоєння матеріалу навчальної дисципліни використовується електронна пошта, платформа дистанційного навчання «Сікорський» на основі системи Google Classroom та платформа для проведення онлайн-зустрічей Google Meets, за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій та обмін навчальним матеріалом;
- здійснюється зворотній зв'язок з аспірантами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;
- перевіряються і оцінюються виконані завдання;
- ведеться облік виконання аспірантами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних завдань та їх оцінювання.

6. Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота передбачає підготовку до лекцій та семінарських занять і до участі в обговоренні питань теми, самоконтроль набутих знань, опрацювання джерел із списку літератури, створення презентацій для візуального супроводу доповіді, написання есе за тематикою самостійної роботи, підготовка виконання модульної контрольної роботи (МКР), складання залікової контрольної роботи (освітній компонент 1), до написання реферату, екзамену (освітній компонент 2) тощо.

Перелік питань для підготовки до МКР надано у додатку А.

Перелік питань для підготовки до залікової контрольної роботи надано у додатку Б.

Рекомендований список тем рефератів надано у додатку В.

Перелік питань для підготовки до екзамену надано у додатку Г.

Політика та контроль

7. Політика освітнього компонента

Система вимог, поставлених перед аспірантом, складається з:

– обов'язкового відвідування лекцій і практичних занять. Відсутність і присутність на них не оцінюється в балах, але оскільки на них викладається теоретичний матеріал, надаються методичні рекомендації та розвиваються навички, необхідні для виконання контрольних завдань, то відвідування впливає на результати аудиторної і самостійної роботи аспіранта, підготовку до контрольних заходів;

- оцінювання доповідей на семінарських заняттях і участі в обговоренні питань теми та/або дискусії;
- виконання МКР, реферату згідно з вимогами та критеріями оцінювання.

Слід дотримуватися правил відвідування занять.

На заняттях передбачається активність аспірантів, включення в інтерактивні форми та методи навчання.

Вагома частина рейтингу аспіранта формується за рахунок активної участі в роботі на семінарських заняттях. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за підготовку до аудиторних занять, доповідь і активність аспіранта в обговоренні питань теми. Тому пропуск семінарського заняття не дає аспіранту можливість отримати бали у семестровий рейтинг.

У разі виявлення академічної недобросовісності під час виконання модульної контрольної роботи – результати контрольного заходу не враховуються.

Повторне написання модульної контрольної роботи не допускається.

Реферат проходить перевірку на ознаки плагіату.

Пропущені контрольні заходи

Якщо контрольні заходи пропущені з поважних причин (хвороба або вагомі життєві обставини), студенту надається можливість виконати ці контрольні заходи протягом найближчого тижня.

Аспіранти, які без поважної причини були відсутні на МКР, надається можливість виконання МКР на не запланованому занятті, але в такому разі до результату будуть застосовані штрафні бали.

Заохочувальні та штрафні бали

Заохочувальні бали

Написання тез, статті, участь у міжнародних, всеукраїнських та/або інших заходах або конкурсах за тематикою навчальної дисципліни

+ 5 бали

Написання есе за тематикою СРС	+ 5 балів
<i>Штрафні бали</i>	
Невчасне виконання МКР (на не запланованому занятті)	– 5 балів

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO освітнього компоненту 1. НАУКОВИЙ СВИТОГЛЯД ТА ЕТИЧНА КУЛЬТУРА НАУКОВЦЯ

Рейтинг аспіранта за освітній компонент складається з балів, які він отримує протягом семестру за:

- 1) Участь у семінарських заняттях (7 занять);
- 2) Виконання МКР.

Семінарські заняття (мак 70 балів):

Доповідь на семінарському занятті оцінюється максимально у 8 балів (усього за 7 семінарських занять можна отримати 56 балів). За участь у обговоренні теми та доповнення можна отримати 2 бали (усього за 7 семінарських занять можна отримати 14 балів).

Результати оголошуються кожному аспіранту окремо у присутності або в дистанційній формі (у Google Classroom, Кампусі або е-поштою).

Модульна контрольна робота (2 питання по 15 балів – мак 30 балів):

15-14 балів – повна правильна відповідь на запитання або не менше 90% необхідної інформації;

13...11 балів – повна відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями або не менше 75% необхідної інформації;

10...9 балів – майже повна відповідь з незначними помилками/неточностями або не менше 60% необхідної інформації;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Залік:

Сума рейтингових балів, отриманих аспірантом протягом семестру, переводиться до підсумкової оцінки згідно з таблицею.

Якщо сума балів менша за 60 студент виконує залікову контрольну роботу. У цьому разі бали, отримані аспірантом за семестр скасовується, а сума балів, отриманих за виконання залікової контрольної роботи, переводиться до підсумкової оцінки згідно з таблицею.

Аспірант, який у семестрі отримав більше 60 балів, але бажає підвищити свій результат, може взяти участь у заліковій контрольній роботі. У цьому разі остаточний результат складається з балів, отриманих на заліковій контрольній роботі.

Залікова контрольна робота складається з 4 питань, за кожне з яких можна отримати 25 балів (мак 100 балів):

25-23 балів – повна правильна відповідь на запитання або не менше 90% необхідної інформації;

22...19 балів – повна відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями або не менше 75% необхідної інформації;

18...15 балів – майже повна відповідь з незначними помилками/неточностями або не менше 60% необхідної інформації;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Сума балів, отриманих аспірантом за залікову контрольну роботу, переводиться до підсумкової оцінки згідно з таблицею.

PCO освітнього компоненту 2. ФІЛОСОФСЬКА ГНОСЕОЛОГІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

PCO за освітнім компонентом має **стартову (мак 55 балів)** та **екзаменаційну (мак 45 балів)** складові.

Стартова складова: експрес-опитування на лекціях (9 лекцій), участь у семінарських заняттях (18 занять), виконання реферату.

Екзаменаційна складова: відповіді на екзамені.

Експрес-опитування на лекціях: за кожную правильную відповідь можна отримати 1 бал (максимум 9 балів).

Семинарські заняття: За правильную відповідь під час опитування за темою заняття можна отримати 2 бали (максимум 36 балів).

Реферат:

10 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі, матеріал викладено логічно з відповідними висновками, аспірант показує глибокі знання з теми реферату, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання під час захисту;

9-8 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, але в цілому матеріал викладено логічно з відповідними висновками, під час захисту аспірант показує знання з теми реферату, майже впевнено відповідає на поставлені запитання;

7-6 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, матеріал викладено здебільшого логічно, з нечітко сформульованими висновками, під час захисту аспірант виявляє невпевненість, показує слабкі знання з теми реферату, не завжди дає вичерпні відповіді на запитання;

0 балів – реферат не виконано взагалі, або тему реферату не розкрито, немає висновків або вони носять декларативний характер, під час захисту аспірант не може відповісти на жодне поставлене запитання з теми реферату.

Умови допуску до екзамену: мінімально позитивна оцінка за реферат – 6 балів та семестровий рейтинг – від 30 балів.

Екзамен (максимум 45 балів)

Екзаменаційний білет складається з 3-х питань, за кожне з яких можна отримати 15 балів:

15-14 балів – повна правильна відповідь на запитання або не менше 90% необхідної інформації;

13...11 балів – повна відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями або не менше 75% необхідної інформації;

10...9 балів – майже повна відповідь з незначними помилками/неточностями або не менше 60% необхідної інформації;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Дистанційне навчання:

В умовах дистанційного режиму організація освітнього процесу здійснюється з використанням технологій дистанційного навчання: платформи дистанційного навчання «Сікорський» та «Електронний кампус». Навчальний процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. Заняття проходять з використанням сучасних ресурсів проведення онлайн-зустрічей (організація відео-конференцій).

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Філософські засади наукової діяльності

Складено:

доцентом кафедри філософії, доктором філософських наук, доцентом І.А. Муратовою

професором кафедри філософії, доктором філософських наук, професором О.М. Рубанець

Ухвалено кафедрою філософії (протокол № 1 від 28.08.2020 року)

Погоджено Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 1 від 03.09.2020 року)

Додаток А. Перелік питань для підготовки до МКР

- 1) Історичні форми суспільної свідомості: міф.
- 2) Історичні форми суспільної свідомості: релігія.
- 3) Історичні форми суспільної свідомості: переднаука.
- 4) Історичні форми суспільної свідомості: наука.
- 5) Етичні проблеми атомістики Левкіпа та Демокріта.
- 6) Природничо-наукові уявлення Античності (антропоцентризм, інтерсуб'єктивність, всезагальність, субстанціальність, ідеальне моделювання дійсності).
- 7) Філософсько-наукове усвідомлення світу.
- 8) Категоріальна діалектика Платона та Аристотеля.
- 9) Органон Аристотеля (критерії науковості знання).
- 10) Філософія античності як моральне вчення про норми та правила людської поведінки (Сократ, Платон, Аристотель, Епікур).
- 11) Теоцентризм середньовічного мислення.
- 12) Вчення Аврелія Августина про природу і людину.
- 13) Етичні проблеми Схоластики.
- 14) Номіналізм та реалізм: суперечки про природу універсалій. (П. Абеляр, А. Кентерберійський, І. Скот).
- 15) Вчення Фоми Аквінського про співвідношення віри і розуму.
- 16) Концепція двоїстої істини.
- 17) Специфіка середньовічної раціональності.
- 18) Моральні цінності Середньовіччя.
- 19) Етика Відродження.
- 20) Емпіризм Ф. Бекона, сенсуалізм Т. Гоббса, раціоналізм Р. Декарта.
- 21) Поняття субстанції у Б. Спінози.
- 22) Монадологія Г. Лейбніца.
- 23) Метафізичність та механіцизм французького матеріалізму (Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах).
- 24) Оформлення науки як соціального інституту XVII-XVIII ст. (утворення наукових товариств, академій).
- 25) Аксиологічні умови формування наукового товариства.
- 26) Ціннісні орієнтації в науці.
- 27) Етика пізнавального процесу та гуманізація науки.
- 28) Професійна етика і відповідальність вченого.

Додаток Б. Перелік питань для підготовки до залікової контрольної роботи

- 1) Поняття світогляду, різні способи визначення та критерії типізації.
- 2) Історичні форми світогляду.
- 3) Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.
- 4) Поняття науки і різноманітність форм її існування.
- 5) Критерії науковості: псевдонаука і антинаука, протонаука і наука.
- 6) Проблема єдності наук.
- 7) Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст.
- 8) Наука як продуктивна сила суспільства і соціокультурний феномен.
- 9) Дисциплінарна і галузева організація науки, спеціалізація науковців і професіоналізація наукової діяльності.
- 10) Філософія в системі наук.
- 11) Наукове світорозуміння і Маніфест Віденського гуртка.
- 12) Проблеми застосування наукового знання в різних предметних областях та інженерній діяльності, критичного осмислення способів розв'язання науково-дослідних та інноваційних проблем.
- 13) Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
- 14) Спадкоємність і зміни, еволюція і революція, традиції та новації в розвитку науки.
- 15) Наукові революції в історії пізнання.
- 16) Моделі динаміки науки в постпозитивізмі.
- 17) Роль наукового світогляду в розв'язанні значущих соціально-економічних, культурно-історичних, етичних, екологічних, інноваційних та інших проблем сучасності.
- 18) Практична філософія про мораль як соціальний феномен.
- 19) Генеза, структура та функції моралі.
- 20) Історія взаємостосунків науки та етики.
- 21) Причини виникнення морально-етичних проблем в науці: історія і сучасність.
- 22) Зміст понять «наукова етика» і «професійна етика».
- 23) Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки.
- 24) Професійна етика і відповідальність вченого.
- 25) Академічна культура і добросовісність.

Додаток В. Рекомендований список тем рефератів

- 1) Сучасна філософська гносеологія.
- 2) Лінгвістичний поворот в епістемології.
- 3) Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці.
- 4) Структура пізнавального відношення.
- 5) Проблема суб'єкта у класичній та сучасній теорії пізнання.
- 6) Особливості нелінійної та постнекласичної науки.
- 7) Скептицизм та агностицизм.
- 8) Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
- 9) Емпіризм: класика і сучасність.
- 10) Раціоналізм у класичній та сучасній теорії пізнання.
- 11) Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
- 12) Основні підходи до вивчення когнітивних пізнавальних здатностей.
- 13) Концептуальний апарат теорії пізнання.
- 14) Основні теорії істини та особливості їх застосування в сучасній науці.
- 15) Взаємодія чуттєвого та раціонального пізнання.
- 16) Сприйняття. Основні риси, становлення та динаміка.
- 17) Перцептивна інформація, перцептивна сфера, перцептивний досвід.
- 18) Технонаука та її розвиток.
- 19) Види мислення та їх характеристики.
- 20) Мислення як процес.
- 21) Розвиток творчого мислення та становлення творчої особистості.
- 22) Технічне мислення.
- 23) Науково-технічна творчість.
- 24) Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
- 25) Колективні суб'єкти: співвідношення індивідуальної та групової когніції.
- 26) Еволюційна епістемологія.
- 27) Конструктивність науково-технічної творчості.
- 28) Об'єкти в сучасній науці.
- 29) Соціально-культурний вимір пізнання.
- 30) Знання, раціональність та цінності.
- 31) Сучасні трансформації епістемології.
- 32) Соціологічний підхід і дослідження пізнавальних процесів.
- 33) Натуралізований розум.
- 34) Інформаційне суспільство як суспільство знання.
- 35) Проблема розуміння.
- 36) Когнітивний складник у сучасній епістемології.
- 37) Аксиологічний вимір пізнавальних процесів.
- 38) Еволюційна епістемологія як нова пізнавальна парадигма.
- 39) Реалізм та антиреалізм в еволюційному підході до пізнання.
- 40) Радикальний конструктивізм як міждисциплінарне вирішення скептичної проблеми.
- 41) Когнітивна еволюція.
- 42) Лінгвістичний поворот у дослідженні пізнавальних процесів.
- 43) Редукціонізм та антиредукціонізм у сучасній науці.
- 44) Проблема монізму та уніфікація сучасної науки.
- 45) Прогностичні можливості нелінійного мислення.
- 46) Взаємодія пізнавального та естетичного відношення.
- 47) Філософсько-методологічні виміри смислу.
- 48) Трансдисциплінарність наукового дискурсу.
- 49) Парадигмальний вимір сучасної науки.
- 50) Динамічність міждисциплінарних зв'язків.
- 51) Науковий текст.
- 52) Наукова теорія як форма розвитку сучасної науки.
- 53) Експеримент. Теорія. Практика.
- 54) Продуктивність наукового мислення.
- 55) Виробництво знання та суспільні стратегії розвитку.
- 56) Конструктивізм.
- 57) Інтелектуальні ресурси.
- 58) Інформаційні та пізнавальні процеси.
- 59) Сучасні концепції суб'єкта.
- 60) Пізнавальне відношення та його трансформація.
- 61) Дослідження пізнавальних процесів у некласичній епістемології.
- 62) Сучасний науковий дискурс.

- 63) Роль метафори у пізнанні.
- 64) Фундаментальна наука.
- 65) 65.Методологічний інтер'єр сучасної науки.
- 66) Пізнавальні процеси та розвиток знанневих середовищ.
- 67) Технонаука у знанневому суспільстві.
- 68) Вчення про епістему.
- 69) Особистісне знання.
- 70) Когнітивний капіталізм.
- 71) Культурні ресурси мислення.
- 72) Когнітивні технології в пізнавальних процесах.
- 73) Інформаційний складник наукових досліджень.
- 74) Інтелектуальна діяльність: планування та контроль.
- 75) Наука в інформаційному суспільстві.
- 76) Основні напрями сучасної теорії пізнання.
- 77) Аксиологічний вимір наукової діяльності.
- 78) Трансдисциплінарність у сучасній науці.
- 79) Перцептивний досвід фахівця.
- 80) Методологічний складник наукового дослідження.
- 81) Основні принципи теорії пізнання.
- 82) Науковий стиль мислення.
- 83) Трансдисциплінарні стратегії дослідження.
- 84) Комунікативний підхід в епістемології.
- 85) Постнекласичні практики.
- 86) Розвиток науки та соціальне передбачення.
- 87) Соціальний конструктивізм.
- 88) Наукова картина світу.
- 89) Теоретичне мислення.
- 90) Знання як процес.
- 91) Види інформації.
- 92) Взаємодія теоретичного й емпіричного.
- 93) Методологеми сучасної науки.
- 94) Складне мислення.
- 95) Науково-технічний потенціал.
- 96) Наука та соціологія знання.
- 97) Проблема співвідношення знання та об'єкта.
- 98) Інформаційний і мережевий підходи.
- 99) Рівні інформації.
- 100) Інформаційний складник дослідження об'єкта.

Додаток Г. Питання для підготовки до екзамену

- 1) Складники пізнавального відношення та його структура.
- 2) Перехід від класичної гносеології до некласичної епістемології.
- 3) Основні теорії інформаційного суспільства та рівні обробки інформації.
- 4) Види інформації та їх характеристики.
- 5) Основні форми теоретичного знання та їх роль у сучасній науці.
- 6) Епістемологічна активність вченого у сфері знання.
- 7) Концептуальні визначення сучасної науки. Охарактеризуйте її особливості.
- 8) Взаємодія емпіричного і теоретичного.
- 9) Чуттєве пізнання. Роль чуттєвого пізнання у формуванні перцептивного досвіду науковця.
- 10) Види мислення та їх характеристика.
- 11) Специфіка технічного мислення.
- 12) Специфіка технічного об'єкта.
- 13) Особливість технічного й технологічного знання.
- 14) Інформаційний складник наукового дослідження.
- 15) Дайте характеристику суб'єкта та об'єкта. Охарактеризуйте класичну, некласичну та постнекласичну концепції.
- 16) Проблеми істини в сучасній науці.
- 17) Основні теорії істини та їх характеристика.
- 18) Основні складники методології та їх характеристика.
- 19) Особливості застосування філософських і загальнонаукових методів.
- 20) Особливості сучасних пізнавальних процесів.
- 21) Філософія науки: основні етапи розвитку та сучасний стан.
- 22) Концептуальні визначення сучасної науки: нелінійна наука, постнекласична наука.
- 23) Априоризм. Агностицизм.

- 24) Трансцендентальний вимір класичної та неklasичної гносеології та епістемології.
- 25) Лінгвістичний поворот у розвитку науки. Текст. Дискурс. Нарратив.
- 26) Когнітивно-комунікативний складник проектної діяльності.
- 27) Особливості обробки інформації людиною.
- 28) Проблема онтології та метафізики у розвитку науки.
- 29) Основні елементи знання в науковому тексті та їх характеристика.
- 30) Інформаційний складник сприйняття.
- 31) Дати загальну характеристику еволюції предмета філософської гносеології.
- 32) Розкрити особливості виробництва знання в сучасній науці.
- 33) Пояснити пізнавальні процеси та їх характеристики.
- 34) Охарактеризувати структуру пізнавального відношення.
- 35) Розкрити основні напрями класичної теорії пізнання.
- 36) Охарактеризувати скептицизм і з'ясувати роль скептичного аргументу.
- 37) Розкрити зміст проблеми пізнаваності світу.
- 38) Розкрити суть трансцендентальної філософії про пізнання.
- 39) Охарактеризувати інформаційний, мережевий і гетерофеноменологічний підходи до мислення.
- 40) Показати роль інформації в пізнавальних процесах та інформаційному суспільстві.
- 41) Охарактеризувати види інформації.
- 42) Проаналізувати внутрішні та зовнішні передумови пізнання.
- 43) Розкрити інформаційний складник наукового дослідження.
- 44) Проаналізувати інформаційні процеси та їх рівні.
- 45) Виявити специфіку обробки інформації людиною.
- 46) Охарактеризувати репрезентативізм.
- 47) Проаналізувати проблему референції. Розум та історія.
- 48) Розкрити роль епістемі.
- 49) Охарактеризувати еволюційну епістемологію.
- 50) Проаналізувати методологічний складник наукових досліджень.
- 51) Дати порівняльну характеристику рівнів методології.
- 52) Дати порівняльну характеристику основних філософських методів.
- 53) Охарактеризувати види суб'єктів науки та їх функції.
- 54) Дати порівняльну характеристику основних форм теоретичного знання.
- 55) Охарактеризувати основні етапи розвитку наукової раціональності.
- 56) Розкрити основні характеристики постнеklasичної раціональності.
- 57) Розкрити відношення знання до об'єкта, охарактеризувати образ, копію, ідеал, прототип.
- 58) Охарактеризувати гносеологічні процеси в науково-технічній творчості.
- 59) Проаналізувати інтелектуальні ресурси.
- 60) Розкрити когнітивну комунікацію.
- 61) Охарактеризувати критичний раціоналізм.
- 62) Розкрити зміст проблеми онтології в науці та філософії.
- 63) Дати порівняльну характеристику метафізики та сучасної метафізики в сучасній філософії науки.
- 64) Охарактеризувати види мислення.
- 65) Проаналізувати основні теорії істини та особливості їх застосування в науковій практиці.
- 66) Розкрити чуттєве пізнання.
- 67) Дати порівняльну характеристику видів мислення.
- 68) Охарактеризувати лінгвістичний поворот у науці.
- 69) Розкрити науковий текст як носій наукового знання.
- 70) Дати порівняльну характеристику пізнання та розуміння.
- 71) Розкрити герменевтичний підхід до науки.
- 72) Охарактеризувати методологічний анархізм і методологічний плюралізм.
- 73) Порівняти емпіризм класичний і сучасний.
- 74) Охарактеризувати основні напрями когнітивної філософії.
- 75) Розкрити екзистенціальний підхід до творчості.